

De vlag hijsen voor de Noorse esdoorn

Acer platanoides is breed toepasbaar in de openbare ruimte

Vrijwel iedereen is teruggekeerd van vakantie, lekker uitgerust en weer aan de arbeid. Ik hoop heel goed uitgerust, weer scherp als een scheermes; daarom hier mijn verhaal over een van de meest voorkomende esdoorns in Nederland, de Noorse esdoorn oftewel de *Acer platanoides*.

Auteur: Jan P. Mauritz, VRT

"Dat werd wel weer eens tijd, Mauritz, een boom in de schijnwerpers die we wél allemaal kennen. Eindelijk!" is dat wat ik door de achterban van Boomzorg en Boom in Business hoor fluisteren. "Oh ja, oh ja, kennen? Kennen we? Nou, noem er dan eens een stuk of tien cv's van, of voor de minder ervaren lezers onder u, noem er eens vijf, en wees vooral eerlijk naar jezelf." Er zijn meer dan 150 van die makkers binnen de soort en dat begint dan bij *Acer platanoides* 'Acuminatum' en eindigt bij *Acer platanoides* 'Walderseei'. "Zo vrienden, de toon is weer gezet. Niks geen vrijblijvendheid, aan de bak, want zoals u van mij gewend bent, beschrijf ik onderstaand in sortiment mijn eigen selectie van deze prachtige boomsoort en dat is helaas een beperkte groep van die 150 cv's!"

Binnen de systematische indeling van het *Regnum Vegetabile* – het plantenrijk – behoort het geslacht *Acer* tot de Orde van de *Sapindales* en daarbinnen tot de familie van de *Aceraceae*, de Esdoornfamilie.

Deze familie bestaat uit slechts twee geslachten, te weten *Acer* en *Dipteronia*. Bijzonder is dat het geslacht *Acer* zeer uitgebreid is met ongeveer 120 verschillende soorten, met honderden species verdeeld over deze soorten, een fors aantal ssp's (ondersoorten), vars en forma's en dan nog een berg cultuurvariëteiten. Daarentegen is het geslacht *Dipteronia* heel klein; het bestaat slechts uit twee species: *Dipteronia sinensis* en *Dipteronia dyeriana*. De naam *Acer* is afgeleid van het Griekse woord *ac* = *scherp*, wat slaat op de scherpe lobben van het blad. Voor de liefhebbers onder u, de naam *Dipteronia* komt ook uit het Grieks en is een samenvoeging van *di* = *twee* en *pteron* = *vleugel*; hij verwijst naar de bekende zaden voorzien van twee zaadvleugels (*Samara's heten die gevleugelde nootvruchten, weet u nog uit een van de vorige edities?*) die ook zo kenmerkend zijn voor neef *Acer*. Vooral de grootte en de hoek tussen de vleugels zijn belangrijke kenmerken bij de determinatie van esdoorns.

Botanische informatie

Het geslacht *Acer* is voor het eerst beschreven door de Franse botanicus Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708), die naast expedities om nieuwe soorten te ontdekken veel werk heeft verricht in de vereenvoudiging van de classificatie van planten op basis van bloeiwijzen. Zodoende heeft hij de weg gebaand voor Linnaeus, die veel van de geslachtsnamen en beschrijvingen van Tournefort dankbaar overnam in zijn *Genera Plantarum* van 1737 en het *Species Plantarum* van 1753.

Het geslacht *Acer* is zo groot, zo complex en zo divers dat vrijwel alle grote namen in de botanie zoals Tournefort, Linnaeus, Thunberg (1793), De Candolle (1824), Bentham & Hooker (1862), Rehder (1905), Hu & Cheng (1948), Bean (1970) en Krüssmann (1976) er iets of meer over geroepen hebben en/of gepubliceerd hebben. In 1976 is door dr. P.C. de Jong, een Nederlandse esdoornspecialist bij uitstek, op basis van een omvangrijke studie van het geslacht *Acer* een onderverdeling gemaakt in maar liefst veertien

secties, waarvan er negen weer onderverdeeld zijn in twee of drie series. (*Hoezo complex, die Acer-clan...?*)

Om uit deze complexe materie toch licht in de duisternis te werpen, is *Maples of the world* in 1994 verschenen. Een botanisch boekwerk geschreven door Dick M. van Gelderen, bovengenoemde Piet C. de Jong en Herman J. Oterdoom, met de ordening van het genus *Acer*.

De hoofdpersoon van dit deel van het feuilleton valt in de sectie *Platanoidea* en draagt de officiële botanische naam *Acer plantanoides ssp. platanooides*. Binnen de sectie *Platanoidea* vallen o.a. ook de bekende soorten *Acer campestre* en *Acer capadocicum*, de minder bekende soorten als *Acer mono* en *Acer tenellum* en de – op enkele stervelingen na – totaal onbekende en in Europa niet in cultuur te vinden *Acer miyabei ssp. miotaiense*, een kleine boom uit de Chinese provincie Shaanxi met meestal een drielobbig blad en horizontaal staande vruchtvlugels.

"Nog nooit zelfs van gehoord, JP, echt niet. Wat maak je het leven toch soms lastig, vooral dat botanische leven, met al die soorten. Word je daar nou zelf ook niet stapelgek van?" fluistert de bij u inmiddels bekende Willem, die weer over mijn schouder meeleest. Mijn toch wat filosofische antwoord luidt: *"Nee hoor Willem, het is meer een uitdaging, een uitdaging die je niet kan winnen, maar wel een uitdaging, die dendrologie!"*

Kenmerken

Het natuurlijk verspreidingsgebied van Noorse esdoorns strekt zich uit over de gematigde klimaatzone van Noord- en Midden-Europa, van Zuid-Scandinavië, de Baltische staten, Rusland tot aan het Oeralgebergte en zuidelijk tot aan de Krim en de Kaukasus. De boom komt van nature niet voor in Engeland en langs de Europese kustlijn. De bomen zijn daar inmiddels wel breed verspreid. En ook aan de andere kant van de grote plas, in Noord-Amerika en Zuid-Canada, komt de boom veelvuldig voor in gemengde loofhoutbossen. De boom heeft een enorme verspreidingsdrift en is op een groot aantal plaatsen verwilderd.

Noorse esdoorns zijn machtig grote bomen, tot wel 30 meter hoog en bijna net zo breed met eironde tot ronde dichte kronen. Door de enorme generatieve vermeerdering van de boom is de verschijning van de boom extreem variabel. De

boom is ook enorm verspreid, ook in het stedelijk gebied. Er is in Europa en in Noord-Amerika geen stad of dorp te vinden waar deze boom niet in enige verschijningsvorm aangeplant is.

De stam heeft een donkergrijze, fijn gespleten schors die niet afbladdert of afschilfert zoals bij zijn bekende neef *Acer pseudoplatanus*. De gesteltakken zijn donker- tot lichtbruin en wijd uitstaand vanaf de centrale stamspil. En dan een van de belangrijkste morfologische kenmerken van de Esdoorns: de tegenoverstaande knopstand en dus ook bladstand. De knoppen van Noorse esdoorn zijn rood, in tegenstelling tot de groene knoppen van *Acer pseudoplatanus*, de gewone of bergesdoorn. De grote glanzend groene handvormig ingesneden bladeren hebben meestal vijf, soms zeven diep ingesneden en grote toegespitste lobben met een grof gezaagde of een getande bladrand. De bladeren zijn zeer variabel met een bladlengte van 6 tot 20 cm en een bladbreedte van 10 tot wel 25 cm, en soms nog groter. Het blad hangt aan een lange, meestal rode of roodgroene bladsteel met – het tweede belangrijke uiterlijke kenmerk van deze soort – melksap. Bij afbreken van het blad of doorsnijden van de bladsteel verschijnt er wit melksap. De herfstkleur is geel tot goudgeel. Samen met de nodige neven en nichten en met vele andere geslachten en soorten maakt deze boom in het najaar deel uit van de zgn. *Indian summer*, de herfstkleurenpracht van het gemengde loofhoutbos in Noord-Amerika. De spectaculaire aantallen bloemen van Noorse esdoorns zijn groengeel tot geel van kleur, gebundeld in tuilen en verschijnen in april voordat het blad uitloopt.

De overbekende gevleugelde nootvruchten, samara's genaamd, staan bij de Noorse esdoorn in een grote hoek ten opzichte van elkaar, bijna in elkaars verlengde. De platte nootvruchten zitten tussen de twee delen van de vleugel dicht bij elkaar. Elke noot zijn eigen vleugel, maar samen worden ze door de wind meegenomen en deze schitterende propellers zorgen voor een grote verspreiding van de zaden. Het wortelgestel is diepgaand met veel mooie fijne wortels, en zo krachtig dat het elk type beplanting onder de kroonprojectie fel beconcurrert. Hiermee moet bij het gebruik van deze boom in de stedelijke omgeving ernstig rekening gehouden worden, om te voorkomen dat de onderbeplanting een marginaal bestaan te wachten staat onder deze veelvraat. De boom heeft een pesthekel aan een standplaats in verhardingen. Er is een aantal cv's speciaal geselecteerd om dit probleem enigszins te tackelen. Tenslotte stelt

de boom niet al te hoge eisen aan de bodem, maar op veengronden en bodems met stagnerend grondwater gaat het niet goed. De boom gaat niet dood, maar laat wel door zijn verschijning zien dat ie 't heel slecht naar de zin heeft.

Gebruik

Noorse esdoorns hebben een brede toepasbaarheid in de openbare ruimte, mits met het bovenstaande goed rekening gehouden wordt en de juiste cv voor de toepassing benut wordt. Deze cv's blijven beduidend kleiner dan de soort, tot 15-20 meter hoog en veel toepasbaarder dan de soort. Vanwege de grote diversiteit aan kroonvormen, groottes en bladkleuren zijn deze bomen voor velerlei toepassingen te gebruiken.

Overig gebruik en andere wetenswaardigheden

Het hout van Noorse esdoorns is waardevol vanwege een grote toepasbaarheid, alleen niet in de bouw en constructie. Het hout is licht van kleur, heeft een fijne structuur en wordt o.a. gebruikt voor vloeren omdat het mooi gevlamd is en slijt vast. Vaak heeft het hout een fraaie golftekening; daardoor is het zeer geschikt voor de fineerfabricage. In juwelierszaken, waar zilveren en gouden sieraden uitgestald staan, zijn de vitrinekasten vaak van esdoornhout. De bekende vioolbouwer Antonio Stradivarius (1644-1737) was de eerste die esdoornhout toepaste voor de kam van de viool. Ook tegenwoordig worden er nog muziekinstrumenten van esdoornhout vervaardigd. Het hout is daarnaast ook uitermate geschikt voor allerlei keuken-, sport- en tekengereedschap en wordt veel gebruikt voor het vervaardigen van speelgoed. Het paard van Troje was volgens de overlevering ook gemaakt van esdoornhout.

De esdoorn is in de volksgeneeskunde bekend om zijn koelend effect bij ontstekingen. Hildegard van Bingen (1098-1174), een Duitse Benedictijne abdis die goed thuis was in de medische wetenschap, plantkunde etc., schreef in een van haar medische boekwerken: *"De esdoorn is koud en droog. Tegen koorts helpt een bad in water waarin takken van de esdoorn samen met de bladeren gekookt zijn, en het drinken van uit de schors geperst sap."*

In de middeleeuwen geloofde men dat de esdoorns bescherming boden tegen heksen. Daarom werden in verschillende delen van Duitsland en omliggende landen huizen en schuren met esdoorn takken versierd. Esdoornhout zou ook blikseminslag voorkomen en mollen verdrijven.

In de Elzas probeerde men er vlermuizen mee op afstand te houden en in de Freistaat Beieren geloofde men dat grote bladeren aan de esdoorns een goede oogst voorspelden. En zo zijn er nog honderden verhalen en anekdotes te vertellen waar esdoorns een belangrijke rol in spelen.

Het sortiment

Zoals u van mij gewend bent, krijgt u de door mij geselecteerde bomen uit het enorme aanbod van *Acer plantanoides*. Gewoon omdat ik die bomen de moeite waard vind aan u voor te stellen en omdat ik de penvoerder ben van dit feuilleton en u de consument. Mocht u toch enige inspraak wensen of suggesties willen geven over te behandelen species, dan kunt u contact opnemen met de redactie van Boomzorg of Boom in Business en uw wensen kenbaar maken. Ik zal dan kijken wat er te honoreren valt van uw verzoek.

"Riemen vast, want daar gaan we"

Acer platanoides 'Albovariegatum'

Een fraaie boom, kleiner dan de soort met gevlekte bladeren. Bij uitlopen van de bladeren zijn deze vlekken lichtroze en dat verkleurt naar spierwit. De vlekken bedekken deels het bladoppervlak of alleen de bladranden zijn wit, en er zijn vrijwel altijd ook geheel witte bladeren in de kroon aanwezig. Dit zijn 'mee-eters', want door gebrek aan bladgroen leveren deze witte bladeren geen enkele bijdrage aan de instandhouding van de boom en ze worden door de boom niet gestraft.

Acer platanoides 'Allershausen'

Een vrij nieuwe Duitse selectie, genoemd naar een stad in Zuid-Duitsland. Het is een zeer gezonde boom die als een razende groeit tot 25-30 meter hoogte. De centrale spil is kaarsrecht en loopt tot diep in de ovale kroon. Het blad is als de soort, licht glanzend en diepgroen aan de bovenzijde en lichter aan de onderzijde. De boom is beschermd, dus niet iedereen kan deze boom zomaar kweken en verkopen. Een heel goede aanwinst in het sortiment, want deze boom kan redelijk goed tot goed in verhardingen aangeplant worden om zijn functie als laan- en straatboom te vervullen. Een aanrader, maar in Nederland waarschijnlijk moeilijk te krijgen.

Acer platanoides 'Cleveland'

Een middelgrote selectie (1947) van de bekende

Cleveland blad

Amerikaanse boomkweker en selecteur H.E. Scanlon uit Ohio. De boom wordt 12 tot 15 meter hoog en ca. 6 meter breed met een eironde tot ronde kroon. De boom heeft zelden een doorgaande spil, is gevoelig voor natte en zure gronden en bodemverdichting. Niet in de verharding toepasbaar. De boom heeft z'n tijd gehad, er zijn heden ten dage betere cv's op de markt. *(Dit is dus een negatieve beoordeling, dames en heren, die ik aan u voorleg met als doel dat u andere cv's gaat gebruiken, gloeiende gloeiende...)*

Acer platanoides 'Columnare'

Een topper! Op een na mijn favoriete Noorse esdoorn; laat ik daar vooral mee beginnen. Een oude Franse selectie uit 1855, gevonden door de grote botanicus Elie Abel Carrière (1816-1898), de hof-tuinman van de Jardins des Plantes in Parijs, en in 1878 in cultuur gebracht. Op jonge leeftijd heeft de boom een eivormige kroon die bij het ouder worden steeds meer smal en zuilvormig wordt door steeds meer verticale takken te maken, waardoor bij een uiteindelijke lengte van 16-20 meter de kroonbreedte ca. 6 meter bedraagt; en heel plezierig: de boom valt niet uit elkaar.

De bomen die op een hoogstam geënt zijn, blijven in het algemeen smaller dan laag veredelde exemplaren. De boom is goed bestand tegen het stadsklimaat en heeft een hoge windbestendig-

Columnare jeugdfase

heid. Een geweldige boom die geweldig toepasbaar is in smallere straat- en laanprofielen. Heeft wel moeite met veengronden en heeft een slechte waterhuishouding.

Een van de mooiste laanbeplantingen van deze schitterende bomen stond in de gemeente Hardenberg, langs de Rheezerweg. *(U leest het goed, stond, want deze laan is in oktober 2009*

Crimson King

volstrekt onnodig en zonder enig goede reden door de gemeentelijke groendienst totaal naar de klote gezaagd. En wel zodanig dat het ook nooit meer goed komt. Echt niet. Verminkte bomen, beeldkwaliteit totaal weg, kapitaalvernietiging van de bovenste plank, de waanzin ten top.)

Acer platanoides 'Crimson King'

*De eerste Rooie, zal ik maar zeggen, want er volgen er nog een paar. Deze makker komt uit een zaaibed van de Belgische boomkwekerij Gebroeders Tips en is in 1937 door de Franse boomkwekerij Barbier & Co uit Orléans daar geselecteerd en ook in de handel gebracht. De Amerikaanse boomkwekerij Gulfstream & Co heeft in 1947 de boom onder de beschermde naam 'Crimson King' in Amerika in cultuur gebracht. Uit hetzelfde zaaisel is volgens de overlevering ook *Acer platanoides* 'Faassen's Black' geselecteerd, die straks aan de beurt komt.*

'Crimson King' is een schitterende roodbladige boom van de tweede grootte die zo 10 tot maximaal 15 meter hoog wordt. De boom heeft een regelmatige, brede kegelvormige tot ovale kroon. Het blad is als de soort, met vijf tot zeven diepe lobben en schitterend purper tot glimmend donkerrood blad. Het is een veel betere groeier dan de *Acer platanoides* 'Crimson Sentry', die tot maximaal 10 meter hoog wordt met een bredere kroon dan zijn bovenbuurman. Crimson Sentry'

komt veel voor in Zuid- en Midden-Europa. Deze boom kan ook goed toegepast worden in de kantoor- of privétuin vanwege de meer bescheiden afmetingen.

Acer platanoides 'Deborah'

Deze species is geselecteerd in 1975 door Cannor Nurseries in Canada, geselecteerd uit zaailingen van *Acer platanoides* 'Schwedleri', die later zijn entree in dit feuilleton zal doen. Het is een tot 15-16 meter hoge boom met een ronde tot breed ronde kroon. Bij uitlopen is het blad schitterend glanzend bloedrood van kleur. In de zomer wordt het blad echter bruingroen tot donkergroen en dan ziet de boom er een beetje raar uit, vind ik, *alsof tie wat mankeert, zal ik maar zeggen*. Het is in de kwekerij wel een eenvoudiger op te kweken boom, zeker ten opzichte van de moederboom. Het tegenoverstaande blad is vijf- tot zevenlobbig, 10 tot 15 cm lang en 15 tot 20 cm breed en heeft een gegolfde bladrand met grove tanden aan de lobben. Is een prima parkboom, maar ook zeker goed voor toepassing als straat- en laadboom. De boom stelt geen bijzondere eisen aan zijn standplaats en tolereert veel grondsoorten. De boom is vorstbestendig, kan tegen zon maar ook hitte en wind en is enorm droogteresistent. Absoluut een zeer goede boom, maar die kleur in de zomer... Jammer.

Acer platanoides 'Drummondii'

Een gokje: *De eerste die u allemaal in ieder geval bij naam kent, of niet?*

Deze bonte species komt van oorsprong uit de omgeving van Schwerin in Noord-Duitsland en is vervolgens rond 1905 door Drummond Stirling op de Engelse markt gebracht en vandaar over heel Europa verspreid. Een mooie boom als de soort, maar in alles een slag kleiner, dus tot max. 12 meter hoog en een brede kroon. De boom loopt zachtroze uit en verkleurt vervolgens via grijsgroen naar het heldere groen met roomwitte tot geelwitte bladranden. De boom is genetisch niet helemaal stabiel en het komt vrij veel voor dat er takken met bladeren zonder die witte bladrand verschijnen. Dit verschijnsel moet direct verwijderd worden. Eruit met die tak, en wel tot aan de eerstvolgende hechtingsplek richting of aan de stam. Zo niet, dan is de boom binnen enkele jaren helemaal groen. Fraaie exemplaren als straatbomen ken ik in Parijs, en als heel grote parkbomen staan er bijzondere groepen in een groot volkspark in München.

Acer platanoides 'Emerald Queen'

Dit is een van mijn toppers binnen de *Acer-clan*. Een Amerikaanse selectie, een beresterke, snel groeiende makker die uitstekend toepasbaar is als straatboom. *(Helemaal goed, en ik heb het u al een keer aangereikt, maar de kracht van de*

Faassens Black bladuitloop

boodschap zit in de herhaling: alle bomen zijn parkbomen, maar niet alle bomen zijn straatbomen.) De boom wordt wel 18 meter hoog met een uiteindelijke breedte van ongeveer de helft. In de jeugdfase is de boom smal met een goede doorgaande stam en gelijkmatig verdeelde kroontakken. Op latere leeftijd groeien de takken wijder uit en wordt de kroon meer ovaal van vorm. Opvallend aan deze boom is de goede bloei met geelwitte bloemen en vervolgens heel weinig vruchten. De herfstkleur is geel tot goudgeel, *schitterend*. Zoals vrijwel alle Noorse jongens, stelt ook deze weinig eisen aan de grond, als er maar geen stagnatie in het grondwater voorkomt; hij is hitte- en droogtebestendig, kan een klap wind hebben etc. Kortom: een ideale straatboom in stedelijk gebied.

Acer platanoides 'Faassen's Black'

Deze bijzondere species is een kruising tussen *Acer plat.* 'Schwedleri' x *Acer plat.* 'Reitenbachii' en in 1936 door de Belgische boomkweker Tips in de markt gebracht als *Acer platanoides* 'Purpureum'. Uit ditzelfde zaai-bed komt o.a. *Acer plat.* 'Crimson King'. Een deel van dat zaai-bed is geleverd aan boomkwekerij J.H. Faassen-Hekken in Tegelen. Daar zaten ook verschillende diepdonkerrode tot vrijwel zwarte jongens tussen, waarvan er één extra opviel die door boomkweker en

dendroloog Johannes Hubertus Faassen in 1946 onder de naam *Acer platanoides* 'Faassen's Black' in de markt is gebracht. Vervolgens is de boom over de hele wereld verspreid als de meest donkere Noorse esdoorn in het sortiment.

Het is een boom tot 15-18 meter hoog en met een gemiddelde breedte van de halve hoogte. De kroonvorm is breed kegelvormig, dicht en onregelmatig van vorm. De grote bladeren lopen lichtend rood uit en vervolgens verkleuren deze naar diep zwartrood. In de zomer komt er een metaalachtige glans over de bovenzijde van de bladeren. De herfstkleur is bronsachtig bruin en is niet echt spectaculair te noemen. De bloeiwijze bestaat uit de bekende gele bloempjes zoals van de soort, die vlak voor en tijdens bladontluiking bloeien en vervolgens schitterend contrasteren met de fraaie rode bladeren.

Acer platanoides 'Farlake's Green'

Een zeer goede selectie van boomkwekerij Vermeer en Zn. uit Opheusden. Schitterend gevonden om de familienaam letterlijk te ver-Engelsen. Vermeer = *Far lake*, ver(afstand) = *far* en meer (plas water) = *lake*. *Blijfant!*

Dit is een grote, goed groeiende boom, top wel 20 meter hoog en met ongeveer de halve breedte met een tot in de top groeiende doorgaande spil. De smalle kroon van de jeugdfase verloopt naar breed kegelvormig en rondt op oudere leeftijd weer wat af. Het blad is groot en licht glanzend donker olijfgroen van kleur. De herfsttooi is goudgeel tot geeloranje, afhankelijk van de grondsoort waarop de boom staat. Opvallend aan deze fraaie boom is de olijfgroene bast. Ook deze makker kan prima in de verhardingen, mits er aandacht voor de standplaats ondergronds is geweest. (*Trouwens, vrijwel alle Noorse esdoorns hebben een geweldige pesthekel aan venige gronden en storende grondwaterperikelen.*) De *Farlake's Green* is een waardevolle verrijking van het straat- en laansortiment.

Acer platanoides 'Fairview'

Een zeer goede Amerikaan die gelijkenis qua kleur vertoont met 'Deborah' en 'Schwedleri', maar beduidend smaller is van kroonvorm en een hoogte van ca. 13-15 meter bereikt. Bladeren, bloemen en vruchten als alle andere makkers in de soort, met uitzondering van de bladkleur dus. Een prima straatboom voor in smallere profielen.

Acer platanoides 'Globosum'

Een gokje: *Deze boom kennen wel allemaal, jong*

Faassen's Black

of oud, ervaren of beginnend, vriend of vijand, iedereen kent de Bolesdoorn.

Daarom geen verdere beschrijving van zaken die iedereen al weet. Mogelijke uitzondering daarop is dat de boom in 1873 geselecteerd is door de beroemde Belgische botanicus Louis Van Houtte (1810-1876) uit Gent. Van Houtte was een van de drie auteurs van de *'Flore des Serres et des Jardins de l'Europe'* (*'De flora voor de kassen en de tuinen van Europa'*), een van de mooiste botanische boekwerken van de 19e eeuw bestaande uit 23 delen en meer dan 2000 afbeeldingen in kleur. De beschrijvingen van de planten in deze boekwerken waren in drie talen: in het Frans, Duits en Engels.

Nu sla ik een aantal letters van het alfabet over, waardoor we o.a. de cv's 'Heterophyllum', 'Laciniatum', 'Maculatum', 'Natrop' en andere achter ons laten en weer landen bij *Acer platanoides* 'Omsted'. Weer een schitterend product van de grote veredelaar Scanlon, die deze boom in 1955 op eigen kwekerij selecteerde. Grof gezegd is de kroonvorm in de jeugdfase zuilvormig, met stijl opgaande takken langs de centrale stam tot later kegelvormig ovaal en de boom als de takken meer uitbuigen. De boom blijft beduidend kleiner dan zijn naaste verwanten, 10 tot 12 meter hoog, en groeit ook veel langzamer. Na 20 jaar is de boom pas ca. 10 meter hoog. De boom is smaller dan 'Cleveland' en 'Columnare',

Farlakes Green

Royal Red

want dat worden veel grotere bomen. Veel eigenschappen en morfologische kenmerken zijn als de soort; het zijn directe verwanten. Wel is de boom uitermate geschikt in smalle en kleine straten in de stedelijke omgeving en ook prima toepasbaar in de particuliere tuin.

Acer platanooides 'Palmatifidum'

De cv-naam 'Palmatifidum' van deze in 1829 in Duitsland geselecteerde Noorse makker betekent 'handvormig gesleten' en slaat op de zeer diep, tot aan de nerf ingesneden lobben van het blad die elkaar dikwijls enigszins overlappen. En die bladeren zijn ook direct de belangrijkste sierwaarde van deze kleine tot middelgrote boom, die maximaal een meter of 10 hoog wordt met een eivormige tot ronde kroon.

Voor de *diehards* onder u: de veelvuldig gebruikte synoniemnaam 'Lorbergii' is fout. Dit is een eigenstandige cv die er weliswaar erg op lijkt, maar toch weer anders is.

Acer platanooides 'Royal Red'

Een Amerikaanse selectie uit 1963 van Pacific Coast Nursery in Oregon.

Royal Red is een zeer goede, tot ca. 18 meter hoge en kaarsrechte boom. De boom vertoont gelijkenis met 'Crimson King' en 'Faassen's Black', maar groeit beter en vooral rechter. Een schitterende boom met een mooi symmetrisch opgebouwde kroon die uiteindelijk breed kegelvormig

Palmatifidum bladeren

eindigt. Het blad verkleurt van helderrood naar bruinrood glanzend; bijzonder is dat de boom zijn bladkleur beter behoudt dan de andere twee rode makkers, die in de nazomer flets kunnen worden. Royal Red heeft verder veel morfologische eigenschappen als de soort en is prima

toepasbaar in het stedelijk gebied; hittebestendig, kan prima in verhardingen groeien, stelt weinig bodemeisen anders dan de genoemde. (Een zeer goede boom dus, en vandaar dat deze topper in JP's List of Fame staat.) Bazuingeschal, want daar is ie dan eindelijk: mijn

Royal Red

Royal Red blad

favoriete cv onder de Noorse species, de Acer platanoides 'Schwedleri'.

Een oude Duitse selectie, in 1864 gevonden door Carl Heinrich Schwedler, de oppertuinman van Fürsten Hohenlohe zu Lawentitz in Oberschlesien en vervolgens in 1869 door de beroemde professor in de botanie Karl Heinrich Koch (1809-1879) uit Weimar in de markt gebracht. Koch doceerde o.a. aan de universiteit van Berlijn. Daarnaast schreef hij o.a. een driedelig boekwerk genaamd 'Hartus dendrologicus'.

(Terug naar die esdoorn JP, je dwaalt weer af.)

Een superboom met een majesteitelijk uiterlijk en schitterende kleurschakeringen van bloemen en blad. Het is een van de grootste bomen binnen de soort, tot 22-25 meter hoog en dan met een brede piramidale kroon. De cv is al oud en dat is goed zichtbaar in tal van grote en oude Europese steden waar deze bomen in parken, op pleinen en als straat- of laanbeplantingen zijn aangeplant. Er zijn wel heel brede straatprofielen nodig om deze bomen te huisvesten, maar dan heb je ook wat: schitterende laanbeplantingen in o.a. Kassel en op de kades langs het meer van Genève.

Het begint in het voorjaar niet met de gebruikelijke gele bloempjes als de soort, maar met okergele tot paarsgele bloempjes, gevolgd door diep bruinrode bladeren die verkleuren naar glanzend donkergroen met rode dooradering. In de zomer

verschijnt er een blauwige, wat glanzende staalkleur op de bovenzijde van de bladeren. Vooral op warmere zanderige gronden is dat het geval. *(Werkelijk waar, een schitterende kleurschakering door het jaar heen, wat een schitterende bomen, die Schwedleri's.)* De diep paarsrode herfstkleur sluit dit kleurenpalet af. Jammer dat de andere rode jongens makkelijker en beter te kweken zijn op de kwekerij. Maar als u ernaar blijft vragen, moeten die boomkwekers wel en blijft deze schitterende boom ook voor de komende geslachten bewaard; en dat moet ook.

Stoppen JP, stoppen! roept de redactie van NWST, anders loop je weer te ver uit. De laatste dus, en daar eindigt het sortiments-overzicht ook mee.

Acer platanoides 'Walderseei'

Een zeer onbekende, kleine boom, geselecteerd door Späth boomkwekerijen in 1904. Het is een traag groeiende boom tot maximaal 8-9 meter hoog met een smalle kroonvorm en wittige vlekken en punten op het blad. Het is een parkboom die nauwelijks nog in de handel verkrijgbaar is. Het is wel een mooie boom; een fraai exemplaar staat in het Rombergpark in Dortmund.

Afsluitend

Dat was het dan, een rondje Noorse esdoorns, en wat een prima bomen voor allerlei toepassingen in de openbare en private ruimte. En dan zoveel

Walderseei blad

cv's dat je er bijna tureluurs van wordt. 'Gelukkig' is er een fors aantal niet meer in cultuur en niet meer in de handel verkrijgbaar. Wel jammer voor de mooie maar zeer onbekende cv's waar niets mis mee is, anders dan onbekendheid.

Ik hoop dat ik u met dit deel weer geïnspireerd en gestimuleerd heb om met andere ogen naar die Noorse jongens te kijken, en als u de kans krijgt, om ze te gebruiken. *Ze zijn het meer dan waard!*

De groeten van

De auteur Jan P. Mauritz is unit manager Bomen en Beplanting bij Cyber bv.